

POMIDOR O'SIMLIGINING UMUMIY KASALLIKLARI

*To'raboyev Mirzaraxmat Baxtiyor o'g'li
Odilova Mohiniso Halililojon qizi*

Annotatsiya: Hozirda dolzarb masalalardan biri bo'lmish pomidor o'simligidagi "Alternarioz", "Fuzarioz", "Mog'or", "Virus", "Kladasporium" kasalliklari bilan kurashish usullari va ularning alomatlari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'z: Virus, mog'or, fuzarioz, kladasporium, etridiazol, fungidsit, mis kukuni, fitoftora infestans, pomidor o'simligi.

Pomidorning foydali xususiyatlari: Qadim zamonlarda odamlar pomidorni zaharli mahsulot deb o'ylab undan istemol qilishmagan. Mana ko'p yillar o'tib, bu fikrning noto'riligi isbotlandi. Pomidor shu qadar foydali mahsulotki, jumladan u quyidagilarga yordam beradi.

- Pomidorlar serotonin manbai bo'lib xuddi shokolad dek u kayfiyatni ko'taradi;
- Moddalar almashinuvi normallasadi;
- Pomidorlar ozish va yoshlikni saqlab qolishga yordam beradi;
- Ular yurak-qon tomirlarini faoliyatini yaxshilaydi;
- Kasallikka qarshi kurashga yordam beradi;
- Ko'rish qobilyatini yaxshilaydi.

Biroq ular juda tez o'sib, juda samarali bo'lishiga qaramay, ularga tasir qilish mumkin bo'lgan bir nechta kasallik mavjud:

Alternarioz: (vikimedia/AfroBrazilian) Alternarioz bu o'simliklarning ko'plab turlarini tasir qiladigan kasalligi. Pomidor o'simliklariga hujum qiladigan odatda alternarioz solidi. Barcha qo'ziqorinlar singari ular nam va iliq muhitni afzal ko'rishadi. Shuning uchun biz bu o'simlikni o'stirishda biroz hushyor bo'lishimiz kerak.

Alomatlari: Barglardagi dumaloq dog'lar ular ham juda o'tkir qirralarga ega. Poyada uzun qora dog'lar shuning uchun ularni osongina sindirish mumkin.

Davolash: Muammoni bartaraf etishga urinish uchun bir qator choralarni ko'rish oz ichiga oladi. Bular ortiqcha sug'orishni oldini uchun sug'orishni juda kop nazorat qilish va o'simlikni Maucozeb kabi qo'ziqorinlar bilan davolash.

Fusarioz: (Vikimedia/Yerzy opiola) fuzarium kasalligi bu qo'ziqorin kasalligi bo'lib, uni asosan fuzarium oxysporum zamburug'I qozg'atadi. Ildiz orqali bir o'simlikdan boshqasiga osongina o'tishi mumkin. Shuning uchun agar biz bog'da pomidor o'simliklarini o'stiradigan bo'lsak va kasallik boshlanganini ko'sak shoshilinch choralarni ko'rishimiz kerak.

Alomatlari: sarg'ish u eng qadimgi barglardan(pastki) boshlanib, butun o'simlik bo'ylab tarqaladi. O'simlik asta-sekin quriydi, oiyani ustki tomoni qorayadi bu kasallikning jadal tarzda rivojlanish belgisidir.

Davolash: Eetrodiazolni o'z ichiga olgan fungidsitlar yoki ildiz bo'lgan har qanday narsa mis kukuni ham ishlaydi.

Mog'or: (Wikimedia/Rasbak) chiriyotgan bu qo'ziqorin orqali yuqadigan kasallik Fitaftorainfestansi. Agar siz pomidor o'simliklaridan rashqari boshqa turdagi o'simliklarni o'stirsangiz unda bir necha martta qanday alomatlar paydo bo'lishini ko'rgan bo'lishingiz mumkin. Turli xil va har qanday yoshdagi turlarga hujum qiladi.

Alomatlari: Barglarda tartibsizshaklga ega qora dog'lar kasallik rivojlanib borishi bilan ular kattalashadi. Meva ustida jigarrang dog'lar paydo bo'ladi va ular istemol qilinmasdan qoladi.

Davolash: Siz tasirlangan qismlarni olib tashlashingiz kerak va o'simliklarni oziga xos fungitsitlar bilan davolash yoki tarkibida mis shuningdek begona o'tlarni olib tashlash va vaqti vaqti bilan pomidor o'simliklarni yaxshi havolantirish uchun uni kesush tafsiya etiladi.

Virus: (Xovard F.SHVARTS) Viruslar odatda parazit hashorotlarni xujayra sifatida ishlatadi,masalan, shira yoki oq pashsha tripslarni unutmazdan. Ular o'simlikni yoki uning mavasini tishlagandan so'ng, virus bizning ekinlarimiz organizmiga kiradi va o'sha paytda alomatlar boshlanadi. Ularni yo'q qilish qiyin, ammo ularning oldini olish mumkin

Pomidorga tez-tez hujum qilib turadigan viruslar orasida bular:

- Pomidor tan virusi;
- Pomidor sariq burug' virusi;
- Pomidor tarvaqaylab ketgan mitti virusi;
- Kartoshka virus;
- Bodring mazaika virusi.

Alomatlari: Choyshabdagi mozaikalari yani bitta varaqda biz turli xil zangdagi (odatda yashil va sariq) rangdagi dog'larni ko'ramiz. Barglardagi xlorofik yoki dog'lar o'ta og'ir holatlarda ular barglarning butun yuzasida bo'ladi.

Jingalak burglar: Buklangan burglar sarg'ayishi mumkin. Mevalardagi nuqsonlarning deformatsiyasi yoki paydo bo'lishi, shuningdek dog'lar paydo bo'lishi odatiy holdir. O'simlikning zaifligi u energiya tugaydi. Shuning uchun u o'sishi to'xtashi mumkin. Binobarin, u zaiflashadi va zararkunandalar yoki kasalliklarga chalinadi.

Davolash: yagona samarali davolash bu oldini olish shuningdek zararkunandalarga qarshi kurashdir. Bu muhim o'simliklarni yaxshi sug'orilgan va o'g'itlangan holda saqlangva trips, shira yoki oq pashsha kabi hashorotlar

aniqlangandan so'ng masalan: diatonliyer bilan ishlov berish bilan tabiiy insektitsid hisoblanadi.

Kladasporium: Pomidor kladasporium kasalligi (jigarrang nuqta) juda xavfli, tez rivojlanayotgan qoziqorin kasalligi bo'lib, u pomidor barglariga, so'ngra mevalarining o'ziga tasir qiladi. Zararli zamburug'lar pomidor tanasiga mayda yaralar va yaralar orqali kirib boradi. Masalan barglarni chimchilab yoki olib tashlagandan so'ng. Pomidor kladasporiori rivojlanishi uchun qulay shart-bu havoning yuqori namligi. Ushbu pomidor kasalligini rivojlanish jarayonida bir qator xarakterli belgilar keltirishi mumkin. Barglar yuzasida och sariq konsentrik dog'lar paydo bo'ladi. Ularning orqa tomonida jigarrang "paxmoq" gullash kuzatilishi mumkin. Pomidor barglardagi shikastlangan to'qimalar joylari oxir-oqibat jigarrang bo'lib quriydi. Shu bilan birga pomidor burglari bazan tushadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.Sheraliyev. "Umumiy va qishloq xojaligi fitopatologiyasi".
2. T. "To'lqin" (2008) Bolotskiy, A.S."Tomat"-Xarkov 2002 Abdulkarimov, D.T. Kamiy tonat Toshkent 1987
3. M.T.Arslonova, A.U.Sagdullayev, SH.K.Aliyev, O.T.Xujayev, X.Z.Abdullayeva. O'simliklar karantini zararkunandalari tarqalishining oldini olish. Toshkent. 2016
4. Rustam Nizomov, Faxriddin Rasulov. O'zbekiston qishloq va suv xo'jaligi. 2020 – yil 6- nashr